

Науково-аналітична записка
щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий
стан підприємств, установ та організацій у 2023 році

На виконання пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1030 Міністерство освіти і науки України узагальнило інформацію, надану головними розпорядниками бюджетних коштів – центральними органами виконавчої влади, Національною академією наук України та національними галузевими академіями наук – щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління (перебувають у їх віданні).

Форми для надання відповідних відомостей було укладено з урахуванням Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств (у редакції наказу Державної служби статистики України від 25 жовтня 2019 р. № 350), згідно з якими до показників про кількість придбаних/переданих нових технологій за формами придбання/передання належать:

- придбання/передання права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей;
- придбання/передання результатів досліджень та розробок;
- ноу-хау, угоди на придбання/передачу технологій;
- придбання/продаж устаткування;
- цілеспрямований прийом/перехід на роботу кваліфікованих фахівців;
- інші.

Чистий дохід від реалізації продукції підприємствами, установами та організаціями, які здійснювали трансфер технологій, у 2023 році зменшився порівняно з 2022 роком і склав 145,69 млн грн (у 2022 році – 150,28 млн грн), у тому числі закладами вищої освіти (далі – ЗВО) – 140,16 млн грн, що на 4,49 % менше за аналогічний показник 2022 року.

Собівартість реалізованої продукції підприємств, установ та організацій, які здійснювали трансфер технологій, за звітний період складала 146,49 млн грн проти 151,57 млн грн у 2022 році, у тому числі ЗВО – 140,99 млн грн, що на 4,81 % менше порівняно із показником 2022 року.

Передачу технологій та інших об'єктів права інтелектуальної власності у 2023 році здійснювали ЗВО, установи, підприємства та організації, які підпорядковані Національній академії наук України – 4 установи, Національній академії медичних наук України – 2 установи, Національній академії аграрних наук України – 91 установа, Міністерству освіти і науки України – 14 ЗВО та 2 наукові установи.

У звітному році підприємствами, установами та організаціями головних розпорядників бюджетних коштів було передано 1153 технології, що на 34,71 % менше у порівнянні із 2022 роком, на загальну суму 109,80 млн грн, що на 14,0 млн грн більше порівняно із 2022 роком, у тому числі ЗВО передано 508 технологій, що на 20 технологій менше порівняно із 2022 роком, на загальну суму 45,12 млн грн (у 1,6 рази більше порівняно із 2022 роком).

Головні розпорядники бюджетних коштів подали відомості щодо доходів отриманих їхніми установами, підприємствами та організаціями за договорами на передання технологій (рис. 1).

Установи НААН у звітному році за договорами на передання технологій отримали дохід у сумі 51,18 млн грн, що у 1,2 рази менше, порівняно із 2022 роком; НАН – 3,88 млн грн, що майже вдвічі перевищує показник доходів у 2022 році; НАМН – 0,52 млн грн, що у 3,1 разів більше, порівняно із 2022 роком; МОН – 54,21 млн грн, що у 1,8 разів більше, порівняно із доходами отриманими за договорами на передання технологій у 2022 році, у тому числі ЗВО – 45,12 млн грн проти 27,54 млн грн у 2022 році.

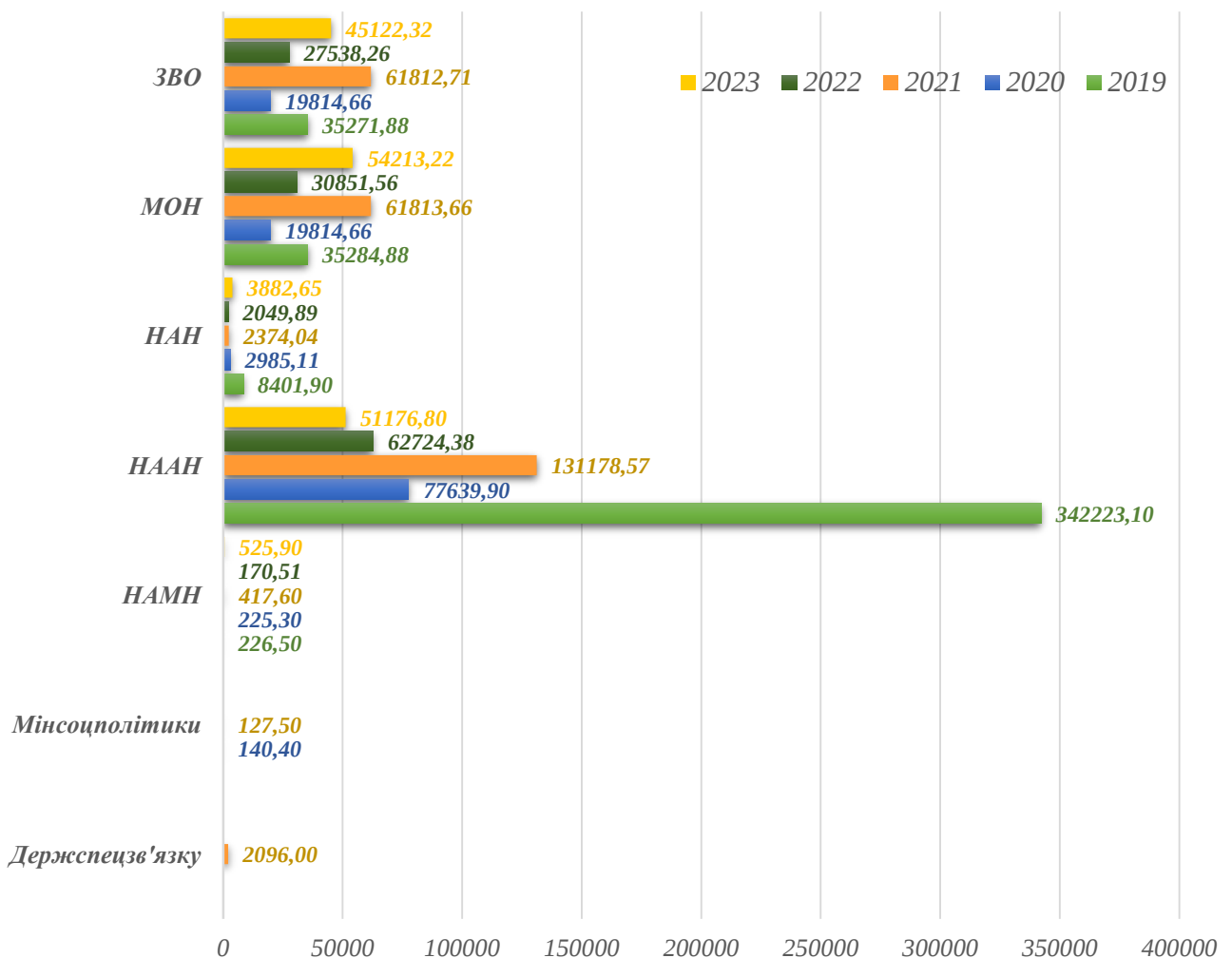

Рис. 1 Динаміка доходів за договорами на передання технологій у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів у 2019 – 2023 роках, тис. грн

За формами передання технологій найбільшу частку доходів становили договори на *передання результатів наукових досліджень та розробок* – 83,5 % або 91,70 млн грн, у тому числі ЗВО 40,93 % або 44,94 млн грн. Найменші частки у 2023 році припадають на доходи від передання *прав на патенти* – 0,06 % або 61,9 тис. грн та від *передання ноу-хау, угод на передання технологій* – 5,3 % або 5,82 млн грн. Доходи від *ліцензій на використання винаходів, промислових*

зразків, корисних моделей становили 11,14 % або 12,23 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,15 % або 0,16 млн грн) (рис. 2) .

Тобто у 2023 році, як і у попередні роки, переважно заключали договори на передавання результатів досліджень та розробок. Слід зазначити, що за всіма формами передавання технологій кількість договорів має спадну тенденцію. Найбільше у 2023 році порівняно з 2022 роком зменшилася кількість договорів на передавання прав на патенти – у 18 разів.

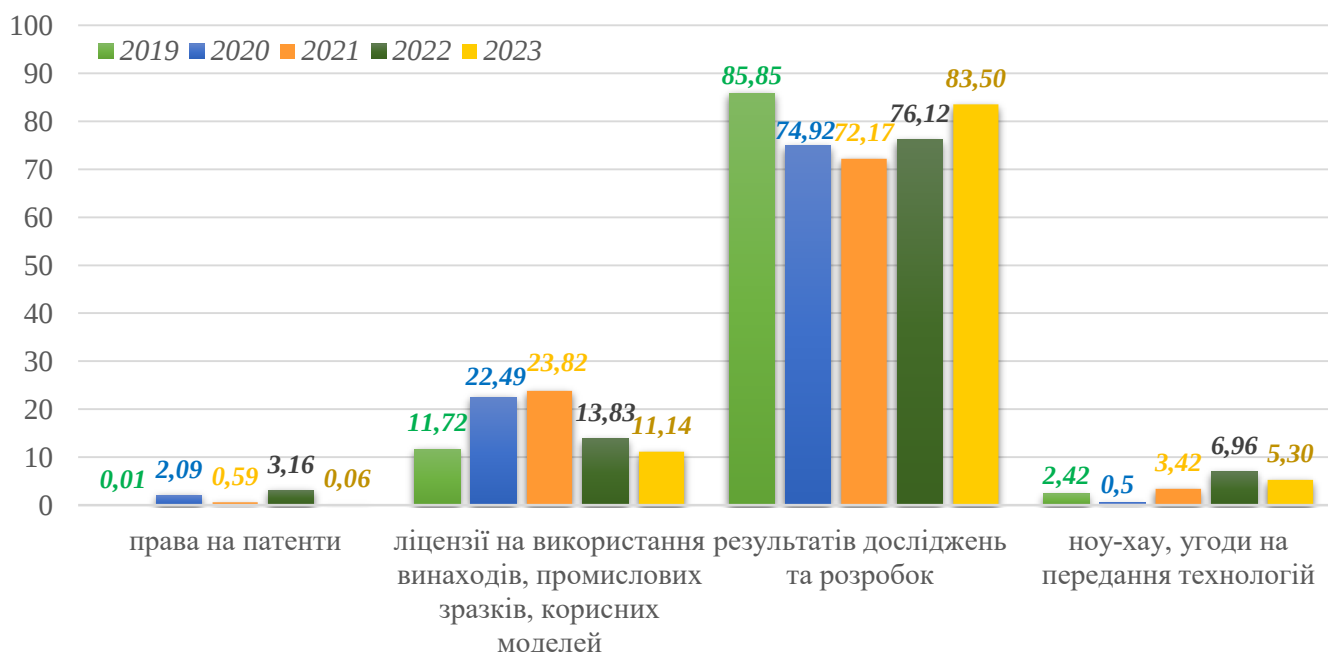

Рис. 2 Структура доходів за формами договорів на передавання технологій у 2019 – 2023 роках, %

У звітному періоді видатки на придбання технологій здійснювали установи МОН та підприємства, установи і організації НААН на загальну суму 5,33 млн грн.

Зокрема, підприємства, установи та організації НААН придбали 661 технологію, що майже у 2 рази більше порівняно із показником 2022 року, на загальну суму 4,89 млн грн. Але при цьому сума видатків на придбання технологій була у 3,3 рази меншою порівняно із 2022 роком.

Видатки установ МОН у 2023 році були спрямовані на придбання 20 технологій, як і в 2022 році. У вартісному вираженні сума витрат на придбання технологій становила 0,43 млн грн, що у 2,4 рази менше порівняно з 2022 роком (рис. 3).

Зазначимо, що серед організацій МОН всі технології були придбані ЗВО, в той час як науковими установами МОН придбання технологій у звітному періоді не здійснювалося.

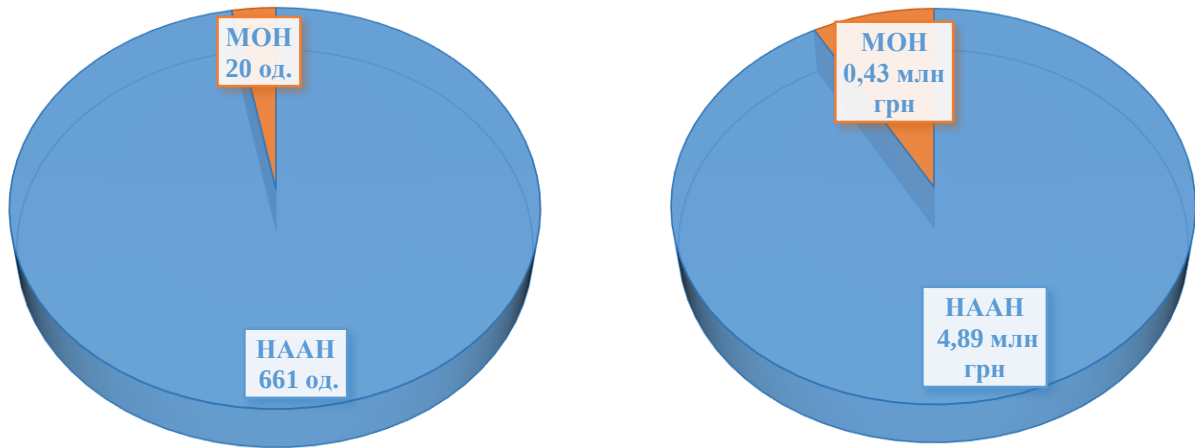

Рис. 3 Кількість та вартість технологій, придбаних за договорами на придбання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2023 році

Порівняно із 2022 роком, у 2023 році видатки на придбання технологій зменшились у 6,8 разів, але при цьому кількість договорів на придбання технологій зросла на 91,30 %, що у свою чергу може свідчити про зниження темпів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також зменшенням фінансування відповідних видів робіт, що, у свою чергу, скоріше за все, пов'язано з агресією РФ проти України.

Частка видатків на матеріальне заохочення (у тому числі виплата винагороди авторам технологій та виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій) у чистому доході підприємств, установ та організацій у звітному періоді склала 7,59 % або 11,05 млн грн (у тому числі ЗВО – 3,06 % або 4,45 млн грн), а частка витрат на придбання технологій у чистому доході – 3,66 % або 5,33 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,30 % або 0,43 млн грн).

Видатки на матеріальне заохочення у звітному році розподілились таким чином: виплата винагороди авторам технологій склала 26,30 % або 2,90 млн грн, у тому числі ЗВО – 0,98 % або 0,11 млн грн, виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, склала 73,70 % або 8,15 млн грн, у тому числі ЗВО – 39,33 % або 4,35 млн грн (рис. 4).

Слід зазначити, що виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій у грошовому еквіваленті у 2023 році зросла на 78,15 % порівняно із аналогічним показником 2022 року.

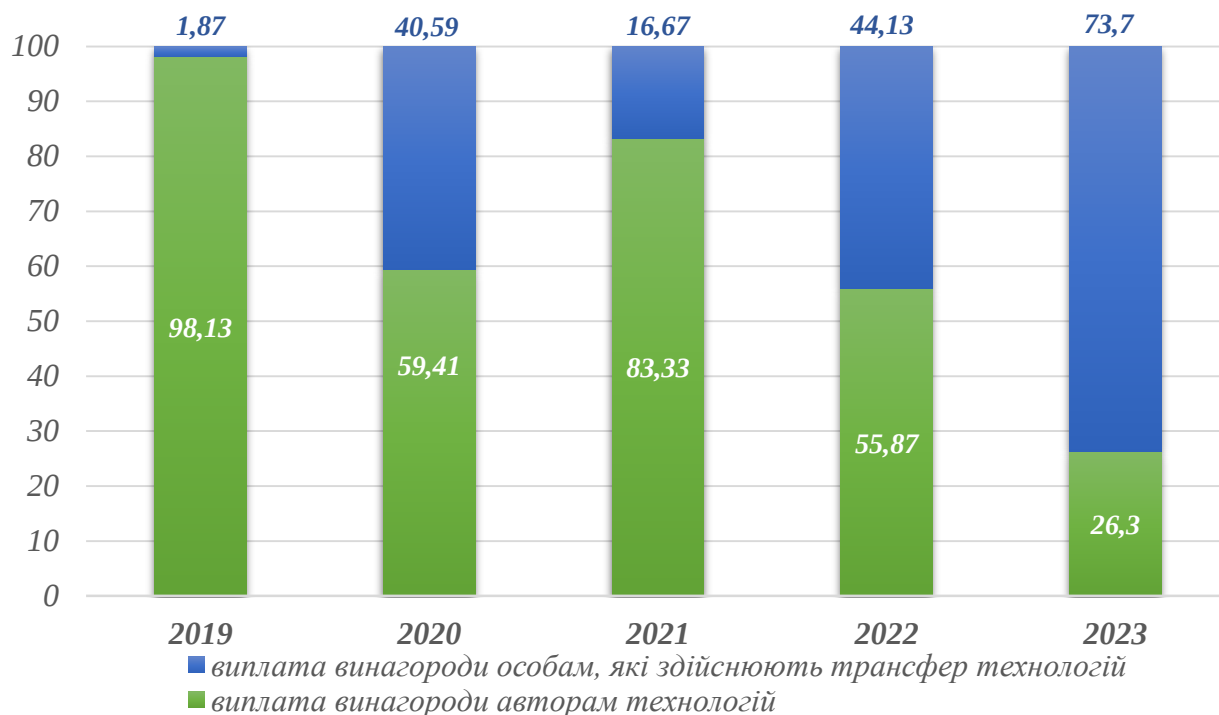

Рис. 4 Структура видатків на матеріальне заохочення у 2019 – 2023 роках, %

Установи НАМН у звітному році здійснили виплати авторам технологій у сумі 0,01 млн грн, НАН – 1,35 млн грн, НААН – 0,88 млн грн, МОН – 0,66 млн грн, у тому числі ЗВО – 0,11 млн грн.

У 2023 році з огляду на зменшення кількості договорів на передання технологій і відповідно зменшення обсягів коштів, отриманих за цими договорами, спостерігається значне зменшення виплат авторам технологій в установах, підприємствах та організаціях МОН та НААН. Незначне зростання виплат винагороди авторам технологій у 2023 році показали установи та організації НАН та НАМН (рис. 5).

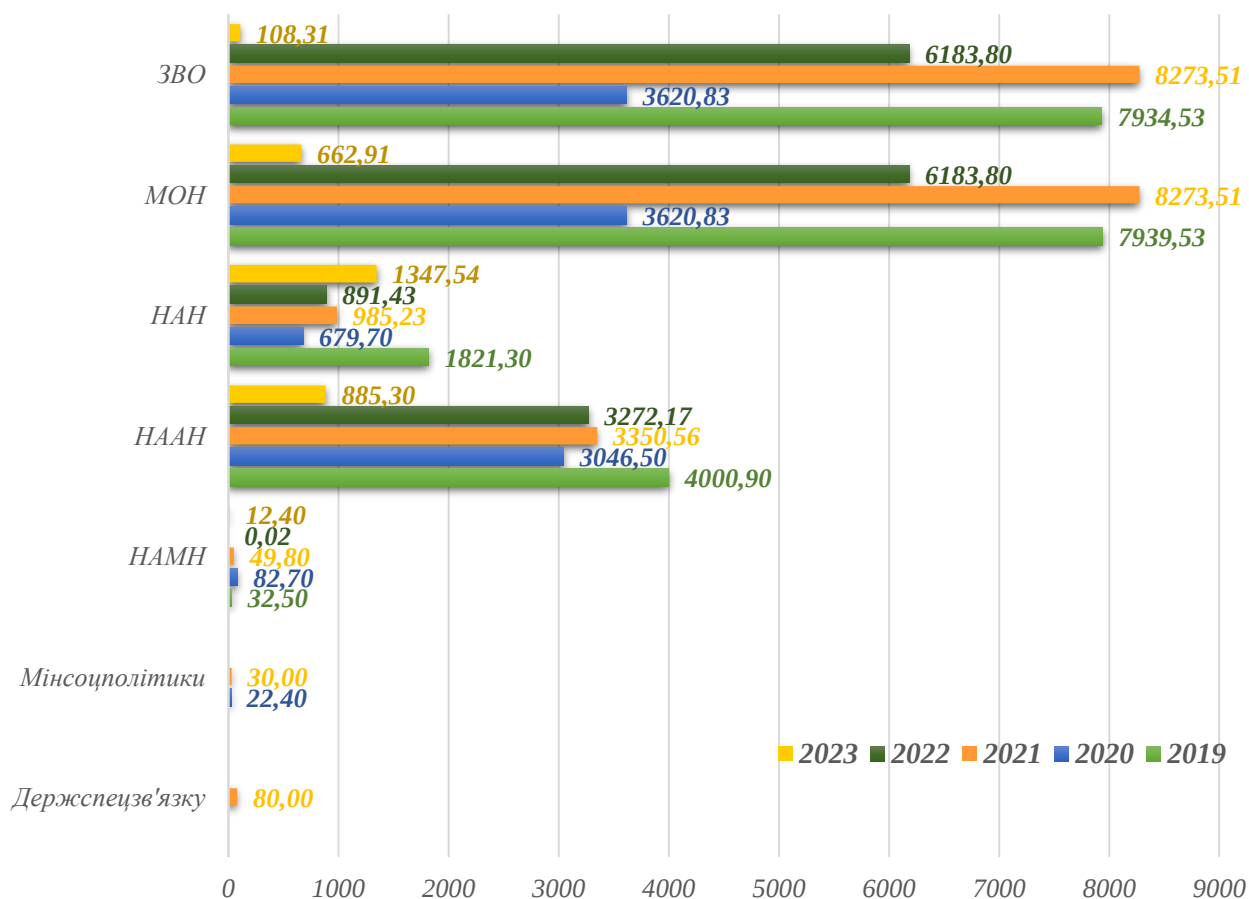

Рис. 5 Видатки на виплати винагороди авторам технологій, здійснені підприємствами, установами та організаціями, за розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2023 роках, тис. грн

Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2023 році складала: НАМН – 2,36 %, НАН – 34,71 %, НААН – 1,73 %, МОН – 1,22 %, з яких ЗВО – 0,20 % (рис.6).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, становить 2,65 %.

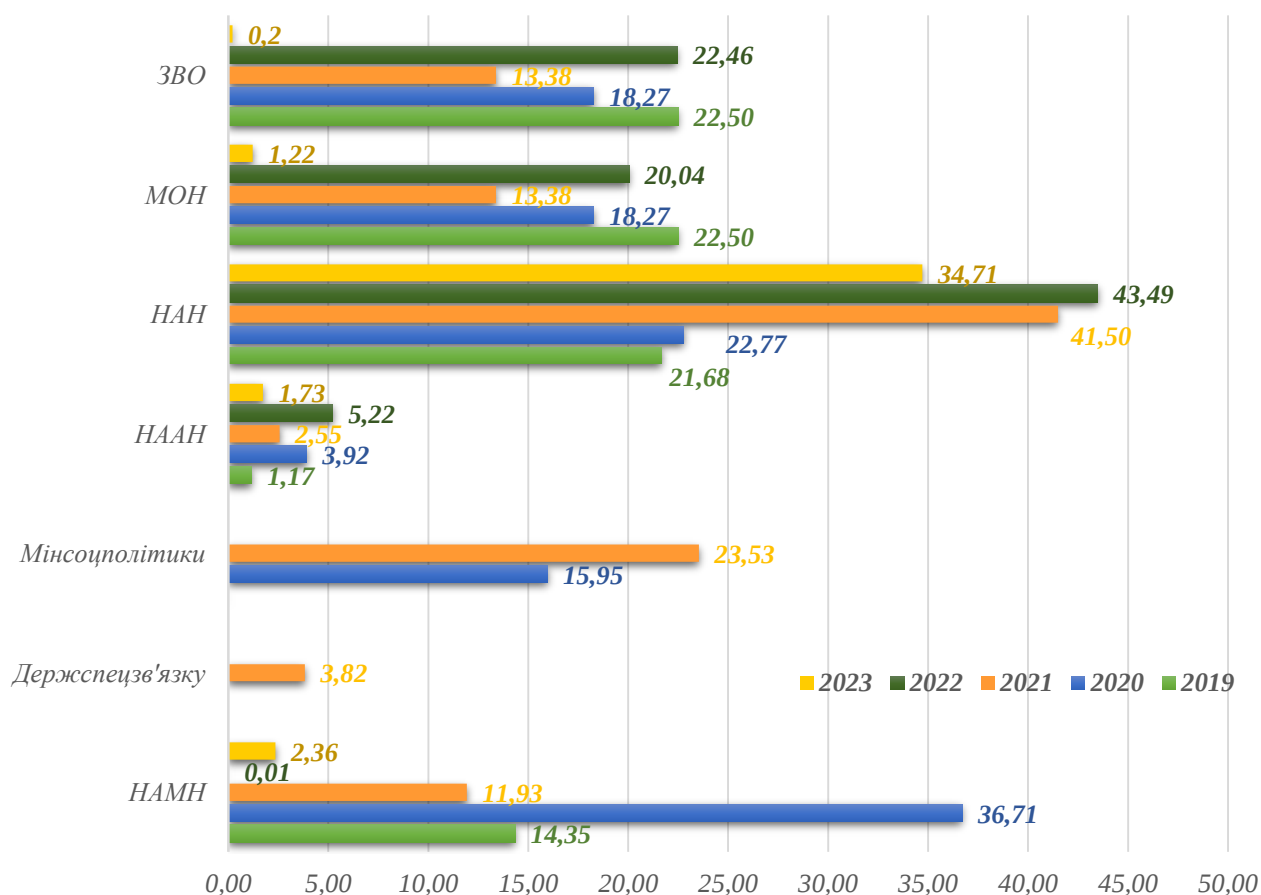

Рис. 6 Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2023 роках, %

Установи НАН здійснили виплати винагороди 14 особам, які здійснюють трансфер технологій, на суму 0,25 млн грн, НААН – 175 особам на суму 3,15 млн грн, МОН – 97 особам на 4,73 млн грн, з яких 4,34 млн грн було виплачено співробітникам закладами вищої освіти (рис. 7). Науковими установами НАМН останні чотири роки такі виплати не здійснювалися.

Варто зазначити, що в установах МОН (у тому числі ЗВО) протягом останніх чотирьох років спостерігається тенденція до зростання виплат особам, які здійснюють трансфер технологій. В установах НАН та НААН такі виплати у 2023 році також значно зросли порівняно з попереднім періодом.

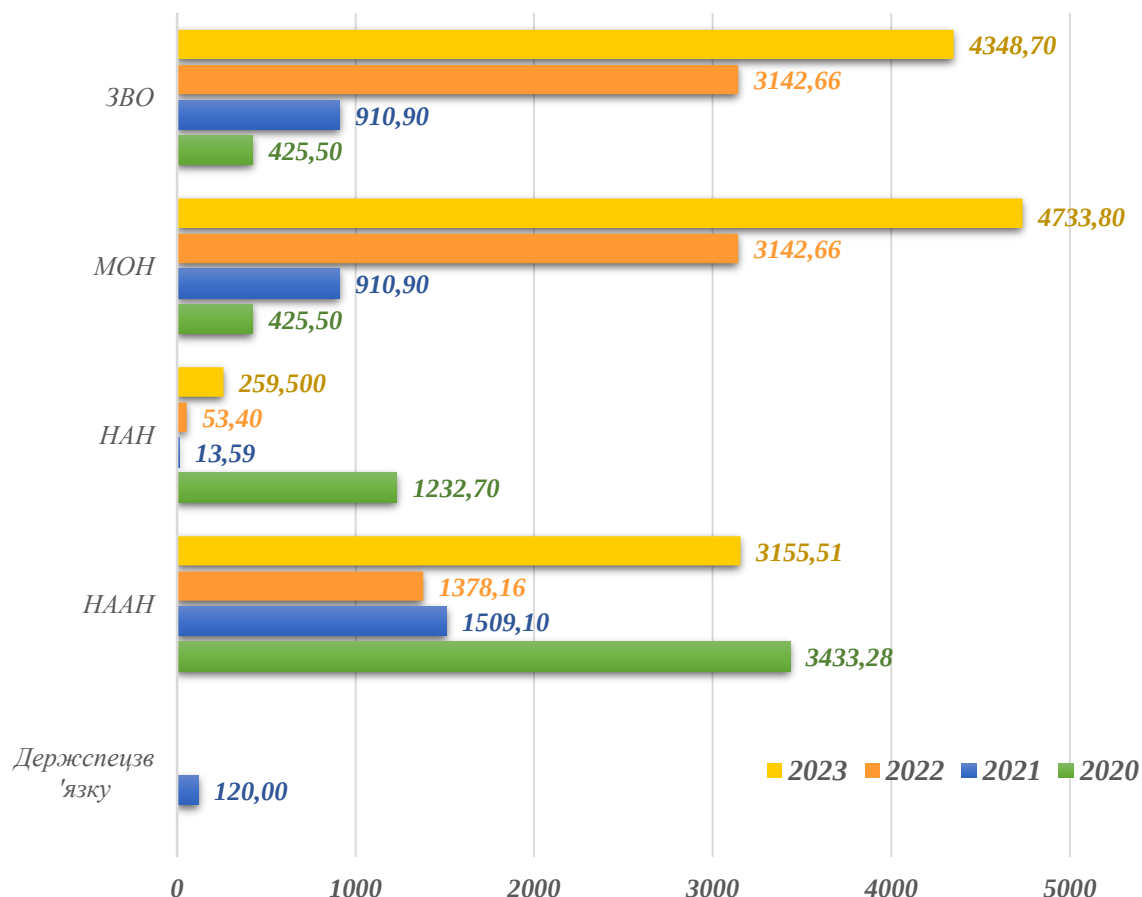

Рис. 7 Видатки на виплати винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, за розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2023 роках, тис. грн

Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2023 році становила: НАН – 6,68 %, НААН – 6,17 %, МОН – 8,73 %, у тому числі ЗВО – 8,02 % (рис.8).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, складає 7,42 %.

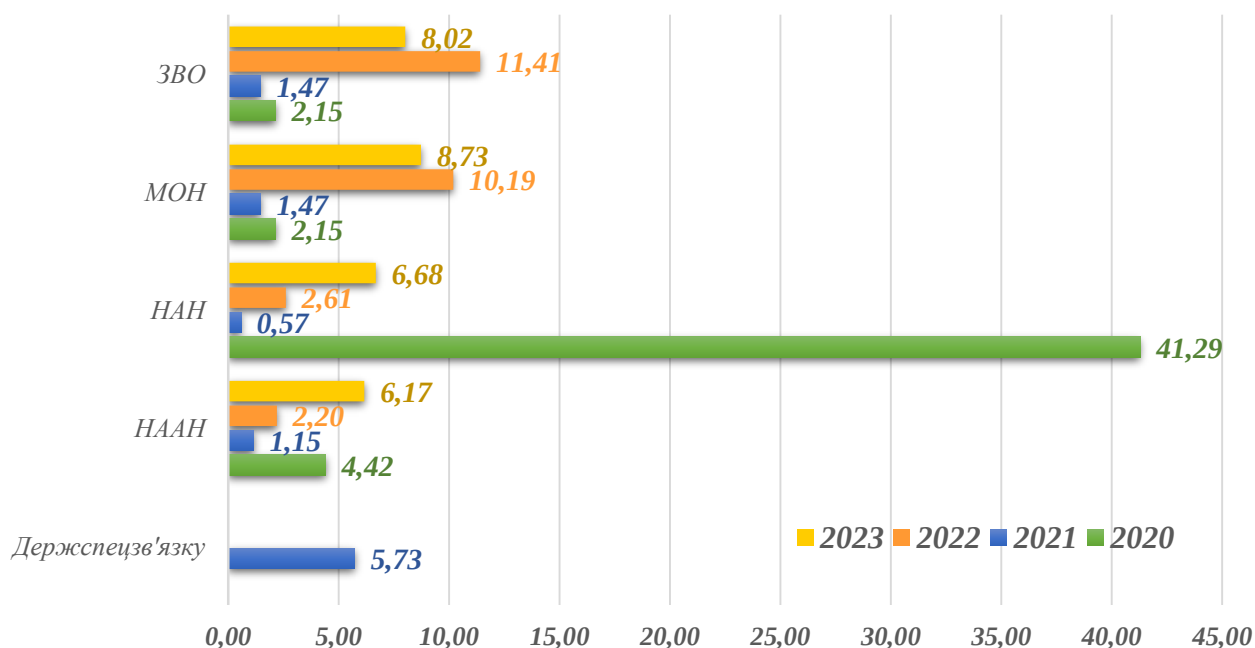

Рис. 8 Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2023 роках, %

Структура видатків на придбання технологій представлена на рис. 9. Так, якщо у 2019 році найбільшу частку договорів, а саме 97,40 %, складали договори на придбання прав на патенти, у 2021 році – договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій (74,61 %), то у 2020, 2022 та 2023 роках найбільшу частку, а саме 99,57 %, 94,64 % та 75,68%, відповідно, становили договори на придбання результатів досліджень та розробок.

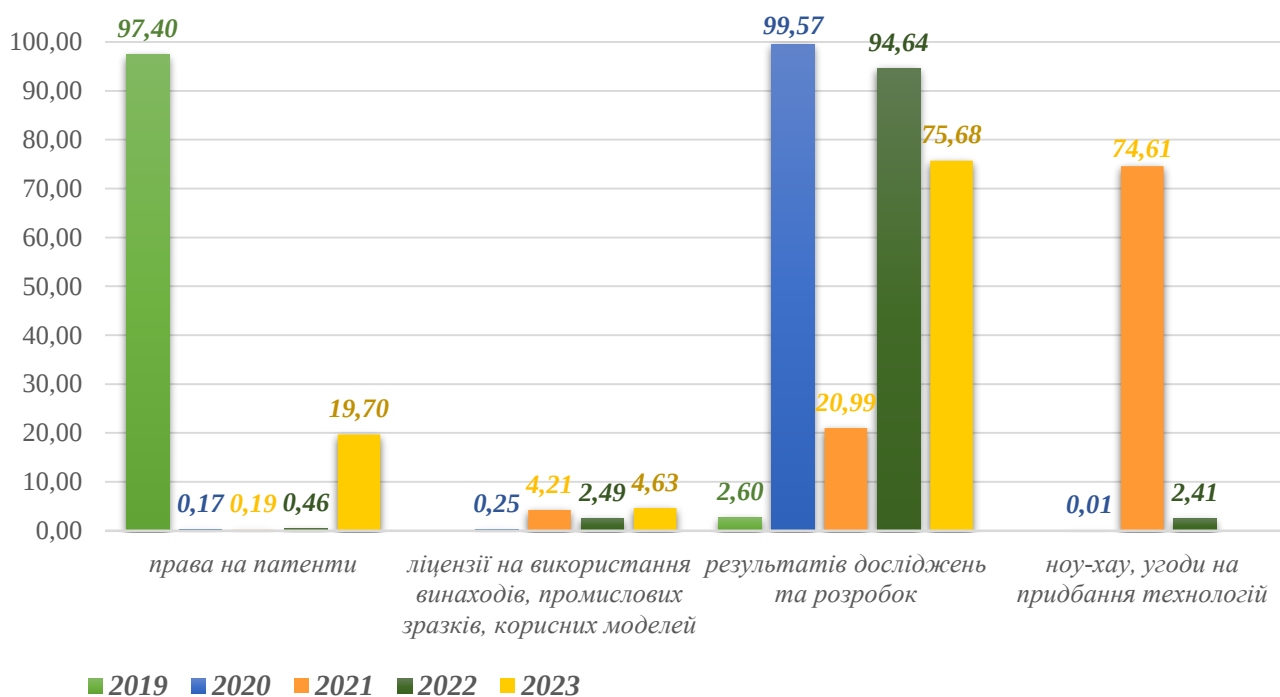

Рис. 9 Структура видатків за формами договорів на придбання технологій у 2019 – 2023 роках, %

Також у звітному році зросла частка договорів на придбання прав на патенти – 19,70% та договорів на придбання ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей – 4,63%. Договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій у 2023 році головні розпорядники бюджетних коштів не укладали.

Таким чином, установи, підприємства та організації головних розпорядників бюджетних коштів переважно дотримуються вимог щодо розміру виплат винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, на рівні, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1030 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер», у розмірі не менш як 2 відсотки доходу, одержаного на підставі договору про трансфер технологій. У 2023 році частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, у всіх головних розпорядників бюджетних коштів перевищувала 2 % доходу (в середньому цей показник становив 7,42 %).

Водночас, частка видатків на виплату винагороди авторам технологій, мінімальний розмір якої визначений постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1030 на рівні не менше 20 % від доходу, одержаного від договорів про трансфер технологій (роялті, паушальні платежі тощо), була суттєво нижчою за цей показник. Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, одержаних за договорами на передання технологій, становило 2,65 %. При цьому, частка винагороди авторам технологій була на рівні не менше 20% від одержаного доходу тільки в установах НАН.

З огляду на зазначене, у звітному періоді виплати винагороди не мали істотного впливу на фінансовий стан установ, підприємств та організацій, оскільки складають лише 7,60 % від чистого доходу, одержаного від реалізації продукції.

Структура видатків за формами договорів на придбання технологій свідчить, що у звітному році покупці надавали перевагу придбанню результатів досліджень та розробок, що вплинуло на кінцеву вартість договору і може мати на меті їхнє подальше доопрацювання та впровадження у реальний сектор економіки.

Слід зазначити, що із 460 підприємств, установ та організацій, які подали відомості щодо запитуваної звітної інформації, діяльність у сфері трансферу технологій здійснювали лише 24,57 % або 113 з них, у тому числі 14 ЗВО.

Крім того, агресія РФ проти України мала вплив на діяльність підприємств, установ та організацій у сфері трансферу технологій, що зокрема відобразилось у зменшенні кількості переданих технологій.

ВІДОМОСТІ

**органів державної влади, Національної академії наук України та національних галузових академій наук
щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій
у 2023 році**

Показник	Код рядка	Од. виміру	Організації		
			Усього	з них, що здійснюють трансфер технологій	у тому числі ЗВО
1	2	3	4	5	6
Кількість організацій	1000	од.	460	113	14
Чистий дохід від реалізації продукції	1100	тис. грн	145692,70	145692,70	140161,80
Собівартість реалізованої продукції	1200	тис. грн	146486,48	146486,48	140991,08
Доходи за договорами на передання технологій – усього у тому числі за формами передання:	1310	од.	1153	1153	508
	1320	тис. грн	109798,57	109798,57	45122,32
права на патенти	1311	од.	4	4	
	1321	тис. грн	61,90	61,90	
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1312	од.	187	187	19
	1322	тис. грн	12229,27	12229,27	161,88
результатів досліджень та розробок	1313	од.	821	821	488
	1323	тис. грн	91687,09	91687,09	44936,44
ноу-хау, угоди на передання технологій	1314	од.	141	141	1
	1324	тис. грн	5820,30	5820,30	24,00
Видатки на матеріальне заохочення (із рядка 1320)	1400	тис. грн	11056,97	11056,97	4457,01
виплата винагороди авторам технологій	1411	осіб	193	193	14
	1421	тис. грн	2908,16	2908,16	108,31

Продовження

1	2	3	4	5	6
виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій	1412	осіб	286	286	91
	1422	тис. грн	8148,81	8148,81	4348,70
Витрати за договорами на придбання технологій – усього у тому числі за формами придбання:	1510	од.	681	681	20
	1520	тис. грн	5328,89	5328,89	434,40
права на патенти	1511	од.	336	336	
	1521	тис. грн	1049,59	1049,59	
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1512	од.	38	38	4
	1522	тис. грн	246,47	246,47	26,30
результатів досліджень та розробок	1513	од.	307	307	16
	1523	тис. грн	4032,83	4032,83	408,10
ноу-хау, угоди на придбання технологій	1514	од.			
	1524	тис. грн			